

*Русских В. О.,
здобувач кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

ВНУТРІШНЬО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Анотація. У статті досліджено бачення правниками понять «кадрове забезпечення», «координаційна діяльність», «планування», «видання установчих документів», «внутрішній контроль». На основі наукових поглядів вчених та чинного законодавства України, що врегульовує відносини у досліджуваній сфері, визначено деякі аспекти внутрішньо-організаційних засад діяльності благодійних організацій. З урахуванням конструктивного аналізу норм законодавства сформульовано авторське бачення поняття внутрішньо-організаційних засад діяльності благодійних організацій.

Ключові слова: кадрове забезпечення, координаційна діяльність, планування, видання установчих документів, внутрішній контроль, внутрішньо-організаційні засади, благодійна діяльність.

Постановка проблеми. У процесі здійснення благодійної діяльності виникають, розвиваються, видозмінюються та припиняються відповідні правовідносини між її суб'єктами, провідне місце серед яких, безперечно, посідають благодійні організації. Діяльність, що виникає в рамках вищенаведених правовідносин, будеться на відповідних організаційних засадах, які, в свою чергу, в залежності від характеру взаємозв'язків їх суб'єктів можуть мати внутрішні та зовнішні прояви. Важливу роль у здійсненні благодійними організаціями своєї діяльності відіграють саме внутрішньо-організаційні засади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика організаційних засад діяльності благодійних організацій частково досліджувалась у роботах Ю.В. Мельника, О.М. Савчука, О.М. Бугера, Д.С. Ткачова, І.П. Жигалкіна, Д.В. Лученко та інших. Проте невиважено мало уваги приділялось розгляду саме внутрішньо-організаційним засадам здійснення зазначеної діяльності.

Мета статті – дослідити внутрішньо-організаційні засади діяльності благодійних організацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Говорячи про внутрішньо-організаційні засади діяльності благодійних організацій, слід зазначити, що їх можна охарактеризувати як такі, що виникають усередині цих організацій. При цьому серед вищенаведених засад у науково-правових колах традиційно називають кадрове забезпечення; координаційну діяльність; планування; видання установчих документів; внутрішній контроль. Охарактеризуємо зазначені внутрішньо-організаційні засади діяльності благодійних організацій.

Розглядаючи кадрове забезпечення благодійних організацій, слід зазначити, що в сучасній українській мові слово «кадри» вживають у значенні «основний склад працівників якої-небудь організації, підприємства, установи тощо» [1, с. 513]. З'ясовуючи особливості адміністративно-правового регулювання страхової діяльності в Україні, М.Ю. Яковчук дійшов висновків стосовно того, що кадрове забезпечення – це систе-

ма підготовки, що передбачає навчання та виховання фахівців страхової організації, здатних розв'язувати складні господарсько-правові завдання в сфері страхової діяльності [2, с. 88]. Під час дослідження особливостей кадрового забезпечення діяльності органів правосуддя як зовнішньо-організаційного напрямку діяльності Державної судової адміністрації України О.В. Краснорозов звертає увагу на те, що кадрове забезпечення – це цілеспрямована діяльність спеціально уповноважених посадових осіб державних органів щодо процесів професійної орієнтації, прогнозування та планування кадрових потреб, відбору, підготовки, розстановки й вивільнення персоналу [3, с. 183]. Отже, з аналізу вищенаведеного слідує те, що кадрове забезпечення благодійних організацій, як одна з провідних внутрішньо-організаційних засад їх діяльності, в загальному вигляді може бути охарактеризована як діяльність, що спрямована на створення умов задля існування благодійних організацій шляхом задоволення їх потреб в особах, які будуть виконувати свої професійні функції в цій сфері. Зауважимо, що засновники благодійних організацій виступають їх основною кадровою складовою. Як встановлено в законодавстві, засновники благодійних організацій приймають рішення про утворення благодійних організацій, затверджують їх установчі документи та склад органів управління й приймають інші рішення, пов'язані з утворенням і державною реєстрацією благодійних організацій [4].

Наступною внутрішньо-організаційною засадою діяльності благодійних організацій виступає координація. Етимологічно слово «координація» походить від пізньолатинського слова «coordinatio», де префікс «со» означає спільність, сумісність, а «ordinatio» – упорядкування [5, с. 345]. Із точки зору семантики, слово «координація» тлумачиться як погодження, зведення до відповідності, установлення взаємозв'язку, контакту в діяльності людей, між діями, поняттями тощо; узгодження рухів, дій тощо [1, с. 572]. Авторський колектив шеститомної юридичної енциклопедії звертає увагу на той факт, що координація являє собою узгодження, поєднання, приведення до певного порядку чи відповідно до поставлених завдань складових частин чогось (понять, дій, речей тощо) [5, с. 345]. У контексті досліджуваного питання варто звернути увагу на той факт, що координація діяльності благодійних організацій здійснюється органами управління таких організацій. При цьому в залежності від виду благодійної організації можуть бути різні органи їх управління. Як зазначено в ст. 19 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», органами управління благодійних товариств і благодійних фондів є загальні збори учасників, виконавчий орган і наглядова рада. Вищим органом управління благодійних товариств і благодійних фондів є загальні збори учасників. До виключної компетенції загальних зборів учасників благодійних товариств і благодійних фондів належить внесення змін до статуту; призначення або обрання та зупинення повноважень чи припинення повноважень (відкликан-

ня) членів виконавчого органу та наглядової ради; прийняття рішення про реорганізацію або ліквідацію. Виконавчий орган благодійної організації є постійно діючим органом управління благодійної організації, який діє від імені благодійної організації в порядку та межах повноважень, встановлених законом й установчими документами благодійної організації. Наглядова рада є органом управління благодійних товариств і благодійних фондів, який в межах своєї компетенції, визначеної їх статутами, контролює та регулює діяльність виконавчого органу й здійснює інші функції, передбачені статутами благодійних товариств і благодійних фондів.

Отже, сутність координації як однієї з внутрішньо-організаційних засад діяльності благодійних організацій може бути розкрита як сукупність заходів, які здійснюються визначені на рівні законів, нормативно-правових актів підзаконного характеру, а також установчих документів благодійних організацій суб'єкти, направлених на встановлення взаємовідносин щодо узгодження конкретних дій, вирішення будь-яких питань діяльності благодійної організації, необхідних для ефективного проведення благодійної діяльності в одній чи кількох сферах, визначених законодавством.

Важливою внутрішньо-організаційною засадою діяльності благодійних організацій виступає планування. Семантично слово «планування» визначається як дія за значенням «планувати», тобто складати план або проект (будівлі, споруди тощо); розмічувати яке-небудь місце під що-небудь відповідно до плану; складати план; визначати за планом термін виконання, здійснення чого-небудь; мати намір зробити, виконати що-небудь [1, с. 979]. На особливе місце планування в діяльності будь-яких організацій значна увага звертається в науково-правових колах. Зокрема, як зазначає Ю.В. Мельник у своєму дослідженні, що присвячено особливостям правового регулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади, планування діяльності – це одна з найбільш головних і відповідальних справ у роботі, та її ніколи не можна вважати другорядною та передоручати виконувати технічним працівникам, як інколи це має місце [7, с. 158]. О.М. Ключев під час дослідження проблем взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні звертає увагу на те, що планування – це розробка загальної концепції розвитку системи управління, обґрунтування конкретних завдань, термінів, шляхів їх реалізації, тобто програми дій (заходів) на перспективний період [8, с. 73]. Планування активно застосовується, наприклад, під час вирішення питання щодо сфери спрямування благодійної допомоги. При цьому, як зауважують О.М. Савчук та О.М. Бугера під час дослідження особливостей здійснення благодійної діяльності бізнесових організацій і благодійних фондів, найважливішою сферою спрямування благодійної допомоги підприємства вважається допомога дітям, на другому місці – охорона здоров'я, на третьому – допомога інвалідам, людям похилого віку та знедоленим [9, с. 19]. У контексті вищевказаного зазначимо, що проведення ефективного планування діяльності благодійних організацій не тільки приводить до успішного вирішення їхніх внутрішніх питань, а й впливає на кінцевий результат благодійної діяльності в цілому.

Наступною внутрішньо-організаційною засадою діяльності благодійних організацій виступає видання такими організаціями установчих документів. Зазначимо, що згідно з положеннями чинного національного законодавства України установчі документи благодійної організації в обов'язковому порядку повинні містити такі дані: найменування благодійної організації; цілі та сфери благодійної діяльності; органи управління благодійної ор-

ганізації, їх склад, компетенція, порядок діяльності та прийняття ними рішень; порядок призначення, обрання або затвердження членів органів управління благодійної організації, крім вищого органу управління благодійного товариства та благодійного фонду, їх заміщення, зупинення їх повноважень, припинення їх повноважень (відкликання); порядок внесення змін до установчих документів благодійної організації; джерела активів (доходів), порядок контролю та звітності благодійної організації; підстави та порядок припинення благодійної організації, в тому числі порядок розподілу активів. Більш того, установчі документи благодійної організації можуть визначати особливості діяльності та припинення такої організації й не повинні суперечити законам України. При цьому з аналізу ст. 14 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» слідує, що установчі документи можуть мати різну форму в залежності від виду благодійної організації. Зокрема, установчим документом благодійної установи виступає установчий акт.

Як зазначає І.П. Жигалкін під час з'ясування сутності установ як юридичних осіб, установчий акт – це так званий установчий правочин, який оформлює процес правозастосування, що відбувається в момент виникнення установи, й призначення якого – оформлення створеної юридичної особи в формі установи, яка, як правило, повинна функціонувати безстроково. З огляду на специфіку установчого правочину, яким слід визнати установчий акт, останній не може визнаватися недійсним на тих самих підставах, які передбачені для визнання правочинів недійсними. Як недійсні можуть бути визнані лише дії засновників зі створення установи, включаючи й дії з затвердження установчого акта, але не сам він [10, с. 137]. Так, благодійною установою визнається благодійна організація, установчий акт якої визначає активи, які один або кілька засновників передають для досягнення цілей благодійної діяльності за рахунок таких активів та/або доходів від таких активів. При цьому установчий акт благодійної установи може міститися в заповіті [4]. Із приводу зазначеного зауважимо, що заповітом визнається особисте розпорядження громадянина своїм майном на випадок смерті, зроблене у встановлених законодавством порядку та формі. В юридичній енциклопедичній літературі увагу звертають на те, що кожен громадянин може залишити за заповітом усе своє майно або його частину одній чи кільком особам: як тим, хто входить, так і тим, хто не входить до кола спадкоємців за законом, а також державі або окремим юридичним особам [11, с. 516]. У свою чергу, установчими документами благодійного товариства та благодійного фонду є статут [4]. В юридичній енциклопедичній літературі, розглядаючи сутність поняття «статут», увагу звертають, зокрема, на те, що з точки зору приватного права його можна розкрити як, насамперед, установчий документ юридичної особи, який містить дані, що характеризують правовий статус відповідної організації. При цьому наявність статуту є обов'язковою умовою державної реєстрації організації (юридичної особи) [12, с. 630–631]. Зазначимо, що відповідно до ч. 3 ст. 14 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» статут благодійного товариства та благодійного фонду має містити також умови та порядок прийняття до складу учасників благодійного товариства чи благодійного фонду, права й обов'язки учасників, а також умови та порядок їх виключення зі складу учасників благодійного товариства чи благодійного фонду [4]. Отже, прийняття установчих документів благодійними організаціями є однією з визначальних внутрішньо-організаційних засад їх діяльності, без здійснення якої вони не можуть функціонувати

взагалі, оскільки у такому разі не підлягають державній реєстрації, тобто не можуть бути легалізовані.

Останньою внутрішньо-організаційною засадою діяльності благодійних організацій, що належить розглянути в рамках нашого дослідження, виступає проведення внутрішнього контролю. У цьому контексті дуже вдалою здається позиція Д.В. Лученко, яку він відстоює в дослідженні, що присвячено особливостям контрольного провадження. Зокрема, вчений зауважує, що не можна недооцінювати значення внутрішнього контролю за діяльністю органів державного управління, який здійснюється всередині апарату виконавчої влади. Особливість внутрішнього (відомчого) контролю за додержанням законності в державному управлінні зумовлена тим, що останній у разі його здійснення керівниками органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та їх структурних підрозділів є найбільш оперативним. Він дає можливість одержувати постійну інформацію про реальне становище речей у контрольованій сфері в найкоротші терміни, додає контролю постійний, систематичний характер. Оперативність такого контролю обумовлена й тією обставиною, що він найбільш наближений до проблем конкретних громадян. Громадянин має безпосередню можливість відразу звернутися до керівника органу або його структурного підрозділу, якщо вважає, що його права та законні інтереси порушені. У результаті наведеного значно прискорюється й реакція на порушення, яке мало місце, швидко застосовуються заходи, спрямовані на виправлення ситуації, що створилася [13, с. 146–147]. Хоча позиція вищенаведеного вченого щодо значення внутрішнього контролю й стосується діяльності органів державної влади, вона може й в повній мірі бути застосованою до випадку, що досліджується.

Висновки. Таким чином, внутрішньо-організаційні засади діяльності благодійних організацій являють собою сукупність визначених на нормативно-правовому рівні правовідносин, які виникають, розвиваються, видозмінюються та припиняються в зв'язку зі здійсненням такими організаціями заходів, що пов'язані із питаннями їхнього внутрішнього функціонування. Серед внутрішньо-організаційних засад діяльності благодійних організацій нами було названо такі: кадрове забезпечення; координаційна діяльність; планування; видання установчих документів; внутрішній контроль. Зазначені засади є основоположними, а наведений в нашому дослідженні їх перелік не претендує на абсолютність і може бути доповнений іншими.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Яковчук М.Ю. Адміністративно-правове регулювання страхової діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / М.Ю. Яковчук. – Ірпінь, 2009. – 244 с.
3. Красноборов О.В. Кадрове забезпечення діяльності органів правосуддя як зовнішньо-організаційний напрямок діяльності Державної судової адміністрації України / О.В. Красноборов // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 42. – С. 179–186.
4. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України: від 5 липня 2012 року № 5073-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 25. – Ст. 252.

5. Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученко та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998–. – Т. 3: К–М. – 2001. – 792 с.
6. Статут / Офіційний сайт благодійного фонду «Древо надії та милосердя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bf-drevo.com/statut>.
7. Мельник Ю.В. Правове регулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ю.В. Мельник. – К., 2006. – 185 с.
8. Клюев О.М. Проблеми взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.М. Клюев. – Х., 2010. – 422 с.
9. Ткачов Д.С. Теоретичні засади формування соціально-відповідального бізнесу / Д.С. Ткачов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Trpu/2010_1/doc/3/18.pdf.
10. Жигалкін І.П. Установи як юридичні особи: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / І.П. Жигалкін. – Х., 2009. – 180 с.
11. Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученко та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998–. – Т. 2: Д–Й. – 1999. – 744 с.
12. Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученко та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998–. – Т. 5: П–С. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2003. – 736 с.
13. Лученко Д.В. Контрольне провадження: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д.В. Лученко. – Х., 2003. – 180 с.

Русских В. О. Внутриорганизационные основы деятельности благотворительных организаций

Аннотация. В статье исследовано видение юристами понятий «кадровое обеспечение», «координационная деятельность», «планирование», «издание учредительных документов», «внутренний контроль». На основе научных взглядов ученых и действующего законодательства Украины, которое регулирует отношения в исследуемой сфере, определены некоторые аспекты внутриорганизационных основ деятельности благотворительных организаций. С учетом конструктивного анализа норм законодательства сформулировано авторское видение понятия внутриорганизационных основ деятельности благотворительных организаций.

Ключевые слова: кадровое обеспечение, координационная деятельность, планирование, издание учредительных документов, внутренний контроль, внутриорганизационные основы, благотворительная деятельность.

Rysskih V. Intra-organizational principles of charities

Summary. In the article the vision of lawyers staffing concepts “security”, “coordinating activities”, “planning”, “publication of statutory documents”, “internal control”. Based on the scientific opinions and scientific provisions of the legal framework that regulates relations in the study area, defined some aspects of intra-organizational foundations of charities. Given the structural analysis of the legislation formulated Copyright vision of the essence of intra-organizational foundations of charitable organizations.

Key words: staffing, coordination activities, planning and publication of statutory documents, internal control, internal organizational principles and charitable activities.